Pojęcia kluczowe: *zabytek, rejestr zabytków, inwentarz muzeum, ewidencja zabytków, pojazd zabytkowy*

Lena Gryz

Pojazd zabytkowy w prawie polskim i orzecznictwie sądów administracyjnych

Abstrakt

W polskim prawie występuje kilka definicji pojazdów o wartości historycznej, nie tworzą one jednak spójnego systemu. Wiele trudności interpretacyjnych powoduje definicja pojazdu zabytkowego, ponieważ przesłanki uznania pojazdu za taki wynikają nie z jego cech, ale ze statusu prawnego. W artykule dokonano analizy orzecznictwa oraz poglądów doktryny na problemy związane z definicją pojazdu zabytkowego oraz procedurą jego rejestracji. Artykuł zamykają postulaty *de lege ferenda*, których celem jest usprawnienie procedury rejestracji pojazdu zabytkowego i uściślenia kwestii terminologicznych.

W polskim porządku prawnym występuje więcej niż jedna definicja pojazdu o wartości historycznej. Stwarza to problemy dla przeciętnych użytkowników pojazdów oraz dla prawników, ponieważ definicje te często zachodzą na siebie. Jednocześnie definicje te nie są sformułowane w sposób jednoznaczny. Szczególnie wiele trudności interpretacyjnych budzi definicja pojazdu zabytkowego, w której przesłanek wskazujących na to, że dane dobro zalicza się do tej grupy, trzeba szukać w prawie ochrony zabytków i prawie muzealnym.

W poniższym artykule stosuje się pojęcie pojazdu o wartości historycznej jako określenie grupy pojazdów, które charakteryzują się pewną dawnością i szczególną historyczną wartością oraz które są w prawie polskim różnorodnie definiowane, czyli pojazdy zabytkowe, historyczne, unikatowe i kolekcjonerskie. Należy zaznaczyć, że jest to pojęcie niewystępujące w prawie polskim. Określenie „pojazd o wartości historycznej" zostało wybrane dla nazwania tej grupy ze względu na jego opisowy charakter i ma posłużyć jako narzędzie umożliwiające dyskusję nad problemem prawnym, ponieważ wydaje się, że pojęcie wartości historycznej każdy intuicyjnie rozumie.

Artykuł stanowi przyczynek do dyskusji nad problemami widocznymi w polskim prawie, wynikającymi z mnogości definicji związanych z pojazdami o wartości

DOI: 10.54383/0031-0344.2026.06.6

historycznej (zachodzenie pewnych pojęć na siebie, braki doprecyzowania, które zaburzają postrzeganie danego obiektu w odpowiedni sposób), charakteru prawnego wpisu do ewidencji zabytków, definicji muzealiów oraz trudności wywoływanych przez niejednoznaczne sformułowania pojawiające się w definicji pojazdu zabytkowego, które mają wpływ na procedurę rejestracyjną. Artykuł przybliża istniejący stan prawny, problemy i spory pojawiające się w doktrynie oraz orzecznictwie, a także przedstawia postulaty służące usprawnieniu procedury rejestracji pojazdu zabytkowego i uściśleniu jej aspektów terminologicznych.

Artykuł został przygotowany w oparciu o metodę formalno-dogmatyczną, analizy i krytyki piśmiennictwa oraz badania dokumentów.

I. Mnogość pojęć i związane z nią problemy

W polskim porządku prawnym dokonano kwalifikacji pojazdów o wartości historycznej do kilku grup, których zbiory niekiedy się na siebie nakładają[1]. W art. 79 ust. 4 pkt 3 ustawy Prawo o ruchu drogowym[2] pojawia się pojęcie pojazdu unikatowego. Przywołany przepis wskazuje, że jest to pojazd wyrejestrowany, mający co najmniej 25 lat, uznany przez rzeczoznawcę samochodowego za unikatowy lub mający szczególne znaczenie dla udokumentowanej historii motoryzacji.

Kolejny typ pojazdu o wartości historycznej występujący w prawie polskim to pojazd historyczny, zdefiniowany w art. 2 ust. 1 pkt 11 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych[3]. Za pojazd historyczny uważa się pojazd zabytkowy (według definicji z art. 2 pkt 39 u.p.r.d.), pojazd mający co najmniej 40 lat albo pojazd mający co najmniej 25 lat i uznany przez rzeczoznawcę samochodowego za pojazd unikatowy lub mający szczególne znaczenie dla udokumentowania historii motoryzacji. Wynika z tego, że do zbioru pojazdów historycznych zalicza się pojazdy zabytkowe i unikatowe bez wyjątków, ale pojazdami historycznymi są także inne pojazdy spełniające wymagania definicyjne.

Należy zaznaczyć, że w polskim porządku prawnym obowiązuje druga definicja pojazdu historycznego, zawarta w art. 3 pkt 5 ustawy o recyklingu pojazdów wycofanych z eksploatacji[4], która nie jest w pełni zgodna z definicją pojazdu historycznego

1 K. Łopatecki, *Wartościowanie zabytków na przykładzie środków transportu. Z badań nad problematyką włączania pojazdów do wojewódzkiej ewidencji zabytków*, „Miscellanea Historico-Iuridica" 2024, t. 23, z. 1, s. 733–738.

2 Ustawa z 20.06.1997 r. Prawo o ruchu drogowym (Dz.U. z 2024 r. poz. 1251), dalej: u.p.r.d.

3 Ustawa z 22.05.2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 367), dalej: u.u.

4 Ustawa z 20.01.2005 r. o recyklingu pojazdów wycofanych z eksploatacji (Dz.U. z 2020 r. poz. 2056), dalej: u.r.p.w.e.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.06.6

zawartą w u.u. Różnica polega na tym, że w myśl drugiej z przywołanych definicji za pojazd historyczny nie uważa się pojazdu mającego co najmniej 40 lat.

Jeszcze innym typem pojazdu jest pojazd kolekcjonerski, który został zdefiniowany w rozporządzeniu wykonawczym Komisji UE[5]. Jest to pojazd o znaczeniu historycznym lub etnograficznym w stanie oryginalnym, bez istotnych zmian podwozia (bez modernizacji i modyfikacji), który ma co najmniej 30 lat, modelu lub typu, który nie jest już produkowany. Wszystkie powyższe przesłanki muszą zostać spełnione jednocześnie. Rozporządzenie wskazuje na wyjątki od konieczności spełnienia powyższych przesłanek, jeżeli pojazd brał udział w wydarzeniu historycznym lub jako pojazd wyścigowy zostały zaprojektowany, zbudowany i wykorzystany wyłącznie do współzawodnictwa i osiągnął znaczące sportowe sukcesy w prestiżowych krajowych lub międzynarodowych wydarzeniach.

W art. 2 pkt 39 u.p.r.d. zdefiniowano pojęcie pojazdu zabytkowego jako pojazdu, który na podstawie odrębnych przepisów został wpisany do rejestru zabytków lub znajduje się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także pojazdu wpisanego do inwentarza muzealiów, zgodnie z odrębnymi przepisami. Należy zaznaczyć, że mimo iż pojęcie pojazdu zabytkowego i unikatowego zdefiniowano w jednej ustawie, są to pojęcia odrębne[6], jednak niekiedy ich zbiory mogą się nakładać[7].

Kategoria pojazdu zabytkowego na tle pozostałych przywołanych definicji występujących w polskim porządku prawnym jest szczególna. Nie zawiera ona przesłanek określających cechy danego przedmiotu, a jedynie jego status prawny – jaką formą ochrony został objęty. O jego cechach należy wnioskować z przesłanek procedury wpisania obiektu do rejestru zabytków lub ewidencji zabytków. Wpisów takich dokonuje się, kiedy przedmiot stanowi zabytek i ma na tyle dużą wartość – zdaniem dokonujących wartościowania służb konserwatorskich – aby objąć go formalną ochroną[8]. W omawianym kontekście niezmiernie istotne jest to, że status zabytku nie jest zależny od decyzji organu administracji[9], jest to cecha danej rzeczy, która występuje niezależnie od jej obiektywnej znajomości[10]. Jednocześnie przesłanki ustawowe, na podstawie których dana rzecz zostaje uznana za zabytek, nie są jednoznaczne i nie wynikają z nich

5 Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2024/2522 z 23.09.2024 r. zmieniające załącznik I do rozporządzenia Rady (EWG) nr 2658/87 w sprawie nomenklatury taryfowej i statystycznej oraz w sprawie Wspólnej Taryfy Celnej, Dz.U. L, 2024/2522 z 31.10.2024 r.

6 Wyrok WSA w Warszawie z 24.01.2008 r. (III SA/Wa 1366/07), LEX nr 447883.

7 Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków, Zmiana kryterium w kwalifikacji pojazdów do wojewódzkiej ewidencji zabytków, https://mwkz.pl/zabytki/pojazdy-zabytkowe (dostęp: 17.08.2025 r.).

8 W. Kowalski, *Wartość jako kryterium kwalifikacyjne zabytku w prawie wewnętrznym i międzynarodowym* (w:) *System wartościowania dziedzictwa. Stan badań i problemy*, red. B. Szmygin, Lublin–Warszawa 2015, s. 124.

9 K. Zeidler, M. Węgrzak, *Zagadnienia ogólne* (w:) *Ochrona dóbr kultury w sytuacjach kryzysowych i konfliktach zbrojnych*, red. K. Góralczyk, M. Szuniewicz-Stępień, Gdynia 2022, t. 1, s. 63; wyrok WSA w Kielcach z 9.12.2010 r. (II SA/Ke 665/10), LEX nr 753336.

10 K. Zalasińska, *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 12.

DOI: 10.54383/0031-0344.2026.06.6

ściśle wiążące dyrektywy interpretacyjne. Stwierdzenie „zabytkowości" jest zależne od subiektywnej, do pewnego stopnia, oceny podmiotu dokonującego wartościowania[11].

Definicja pojazdu zabytkowego jest jedyną z grupy definicji pojazdów o wartości historycznej, która rzeczoną wartość historyczną jednoznacznie wiąże z wartością zabytkową i faktem występowania zabytkowości danego dobra. Pojazd unikatowy, historyczny czy kolekcjonerski nie musi być zabytkiem, aby posiadał swój status prawny. Pojazd zabytkowy – musi.

Z tego powodu konieczne dla dalszych rozważań jest przybliżenie rozumienia pojęcia zabytku. Jak wynika z definicji zawartej w art. 3 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami[12], zabytek to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zabytkami są rzeczy w rozumieniu prawa cywilnego[13], czyli przedmioty materialne[14]. Zabytki dzielą się na ruchome oraz nieruchome, a dany obiekt należeć może tylko do jednej z tych kategorii[15].

Konieczne jest zaznaczenie, że w definicji ustawowej zabytku pojawia się pojęcie interesu społecznego, który powinien przejawiać się w rozpoznaniu potrzeb i punktów widzenia interesariuszy danego dobra[16]. Ma to związek z tym, że hierarchia wartości jest wynikiem życia i funkcjonowania w konkretnym społeczeństwie[17], i to właśnie potrzeby tego społeczeństwa lub społeczności są kluczowe, aby objąć ochroną prawną jakiś obiekt. Konstrukcja interesu społecznego jest spoiwem definicji ustawowej i ma charakter wartości nadrzędnej. Ochrona którejkolwiek z wartości: historycznej, artystycznej lub naukowej, musi mieć uzasadnienie w społecznej potrzebie[18]. Zabytek postrzegany z punktu widzenia wartości historycznej to źródło istotnych informacji o przeszłości[19]. Korespondują z nią wartość naukowa („miejsce obiektu w minionej

11 A. Główczewska, *Wpis indywidualny a wpis obszarowy do rejestru zabytków w świetle wybranych przykładów z orzecznictwa sądów administracyjnych*, „Studia Iuridica Toruniensia" 2020, t. XXVII, s. 61.

12 Ustawa z 23.07.2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2024 r. poz. 1292), dalej: u.o.z.o.z.

13 K. Zalasińska, Narodowy Instytut Dziedzictwa, *Przedmiot ochrony zabytków – definicja prawna*, https://samorzad.nid.pl/baza_wiedzy/1282/ (dostęp: 24.08.2025 r.).

14 M. Drela, *Definicja zabytku nieruchomego w prawie polskim i francuskim*, „Ochrona Zabytków" 2008/1, s. 111.

15 M. Drela, *Zabytkowe części składowe i przynależności a przedmiot wpisu do rejestru zabytków – uwagi de lege lata i de lege ferenda*, „Roczniki Nauk Prawnych" 2017/3, t. XXVII, s. 31–32.

16 S. Fuglewicz, *Dlaczego chronimy zabytki?* (w:) *Wartościowanie zabytków architektury*, red. B. Szmygin, Warszawa 2013, s. 85.

17 A. Kwaśniewski, *Polskie podejście do waloru autentyzmu zabytków architektury* (w:) *Dziedzictwo architektoniczne: rekonstrukcje i badania obiektów zabytkowych*, red. E. Łużyniecka, Wrocław 2017, s. 8.

18 K. Zalasińska, K. Zeidler, *Problematyka wartościowania jako podstawy rozstrzygnięć wojewódzkiego konserwatora zabytków* (w:) *Wartościowanie w ochronie i konserwacji zabytków*, red. B. Szmygin, Warszawa–Lublin 2012, s. 244.

19 B. Szmygin, *Współczesne rozumienie ochrony zabytków – dlaczego i jak chronić zabytki?* (w:) *Polski Komitet Narodowy ICOMOS – 50 lat w służbie ochrony zabytków*, red. K. Pałubska, Warszawa 2015, s. 116–117.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.06.6

i współczesnej kulturze"[20]) i artystyczna (kunszt plastyczny[21], a nie estetyka lub piękno – pojęcia postrzegane subiektywnie[22]). Miniona epoka jest w doktrynie rozumiana jako jednoznacznie zamknięty okres historyczny[23]. Jednak ze względu na przyjmowanie różnych wydarzeń i dat za koniec kolejnych epok, jest to określenie nieostre. Z kolei minione zdarzenie należy rozumieć tak, jak w języku potocznym – zdarzenie, które miało miejsce w przeszłości, choćby nawet nieodległej[24].

Pojazdy mogą zostać uznane jedynie za zabytki ruchome (których definicja została doprecyzowana w art. 3 pkt 3 u.o.z.o.z.). W art. 6 ust. 1 pkt 2 u.o.z.o.z. ustawodawca zawarł przykładowe wyliczenie obiektów stanowiących zabytki tego rodzaju. W tej grupie pod lit. d znalazły się wytwory techniki, a zwłaszcza urządzenia, środki transportu oraz maszyny i narzędzia świadczące o kulturze materialnej, charakterystyczne dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentujące poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego.

II. Skutki uznania pojazdu za zabytkowy, unikatowy, historyczny lub kolekcjonerski

Pojazdy zabytkowe w rozumieniu u.p.r.d. są zwolnione od podatku od środków transportowych[25], nie muszą także przechodzić corocznego badania technicznego, a do ich zarejestrowania nie jest konieczne przedstawienie wystawionego wcześniej dowodu rejestracyjnego – wystarczy oświadczenie właściciela pojazdu, złożone pod rygorem odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznania, że nie posiada dowodu rejestracyjnego. Pojazdy historyczne (w rozumieniu u.u.) nie muszą mieć ciągłości ubezpieczenia OC. Właściciel takiego pojazdu zobowiązany jest jedynie, aby zawrzeć umowę ubezpieczenia minimum na miesiąc w ciągu roku. Pojazd wyprodukowany co najmniej 40 lat temu otrzymuje z urzędu zwolnienie z obowiązku ciągłości OC, pozostałe pojazdy historyczne – na wniosek właściciela po udokumentowaniu, że spełniają przesłanki ustawowe[26]. Przed rokiem 2016 dodatkowym przywilejem właścicieli pojazdów historycznych (zgodnie z u.r.p.w.e.) było zwolnienie z opłaty recyklingowej,

20 M.T. Witwicki, *Kryteria oceny wartości zabytkowej obiektów architektury jako podstawa wpisu do rejestru zabytków*, „Ochrona Zabytków" 2007/1, s. 79.

21 M.T. Witwicki, *Kryteria oceny wartości…*, s. 79.

22 M. Murzyn, *Subiektywizm i obiektywizm aksjologiczny podstawą rozdzielenia zadań w systemie ochrony zabytków i zarządzaniu dziedzictwem kulturowym* (w:) *Wartość funkcji w obiektach zabytkowych*, red. B. Szmygin, Warszawa 2014, s. 201–202; K. Zalasińska, K. Zeidler, *Problematyka wartościowania jako…*, s. 247.

23 W. Kowalski, *Zabytek* (w:) *Leksykon prawa ochrony zabytków. 100 podstawowych pojęć*, red. K. Zeidler, Warszawa 2010, s. 429.

24 P. Molski, *Funkcja – atrybutem wartości i ochrony zabytku* (w:) *Wartość funkcji w obiektach zabytkowych*, red. B. Szmygin, Warszawa 2014, s. 189.

25 Ustawa z 12.01.1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz.U. z 2025 r. poz. 707).

26 A. Mazurek, *Ochrona zabytkowych pojazdów w polskim systemie prawnym*, „Ochrona Zabytków" 2021/1, s. 229.

DOI: 10.54383/0031-0344.2026.06.6

która wówczas została całkowicie zniesiona[27]. Pojazd kolekcjonerski sprowadzany z innego państwa należącego do Unii Europejskiej lub państwa trzeciego nie podlega opodatkowaniu akcyzą[28]. Należy zaznaczyć, że pojazdy o wartości historycznej mogą być zwolnione od zakazu wjazdu do stref czystego transportu. W Krakowie dotyczy to pojazdów zabytkowych (w rozumieniu u.p.r.d.)[29], w Warszawie – pojazdów historycznych (w rozumieniu u.u.)[30].

Jak wskazano powyżej, ustawodawca wprowadził do polskiego porządku prawnego wiele kategorii pojazdów mających wartość historyczną. Takie ukształtowanie przepisów wpływa na ich niezrozumienie przez obywateli. Dla przeciętnego użytkownika nie jest jasne, jakie zależności zachodzą między przywołanymi powyżej definicjami oraz jakie prawa i obowiązki rzeczywiście ma właściciel danego pojazdu. Wynika to z faktu, że bez specjalistycznej porady na ogół nie wie on, do której grupy zalicza się jego pojazd. Jest to kwestia możliwa do rozwiązania poprzez zasięgnięcie porady eksperta w dziedzinie prawa lub historii motoryzacji. Jeszcze większy problem dla użytkowników pojazdów o wartości historycznej powodować może kształt definicji pojazdu zabytkowego, która budzi wiele kontrowersji wśród prawników i ma daleko idące skutki dla praktyki stosowania prawa.

III. Pojazd zabytkowy – przesłanka wpisu do rejestru zabytków

Wpis do rejestru zabytków jest jedną z prawnych form ochrony zabytków, co wynika z art. 7 u.o.z.o.z. Wpis do rejestru zabytków (oraz skreślenie z niego) następuje na podstawie decyzji administracyjnej wojewódzkiego konserwatora zabytków. Jak wskazują K. Zalasińska i J. Brudnicki, ma ona charakter deklaratoryjny, jeśli chodzi o potwierdzenie zabytkowości obiektu. Jednocześnie ma także charakter konstytutywny, ponieważ rodzi nowe skutki prawne[31]. Wpisu zabytku ruchomego dokonuje się na wniosek jego właściciela. Z art. 10 ust. 2 u.o.z.o.z. wynika pierwszy wyjątek od tej reguły. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Natomiast

27 A. Mazurek, *Ochrona zabytkowych…*, s. 219.

28 Stowarzyszenie Prawników Rynku Motoryzacji, Samochody kolekcjonerskie bez akcyzy, https://sprm.org.pl/aktualnosci/podatki/samochody-kolekcjonerskie-bez-akcyzy/ (dostęp: 24.08.2025 r.).

29 Uchwała nr XXXII/619/25 Rady Miasta Krakowa z 12.06.2025 r. w sprawie ustanowienia Strefy Czystego Transportu w Krakowie (Dz. Urz. Małop. z 2025 r. poz. 3829).

30 Uchwała nr XCI/2974/2023 Rady Miasta Stołecznego Warszawy z 7.12.2023 r. w sprawie ustanowienia na terenie miasta stołecznego Warszawy strefy czystego transportu (Dz. Urz. Mazow. z 2023 r. poz. 14557).

31 K. Zalasińska, J. Brudnicki, *Rejestr zabytków – postępowanie w przedmiocie wpisu do rejestru i skutki objęcia ochroną prawną* (w:) *Ochrona zabytków – aspekty materialnoprawne i procesowe*, red. K. Zalasińska, Warszawa 2021, s. 8.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.06.6

z art. 12 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 25.05.2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury[32] wynika drugi wyjątek – jeśli zabytek stanowi dobro kultury odzyskane wskutek restytucji prowadzonej przez Rzeczpospolitą Polską lub narodowe dobro kultury RP objęte przepadkiem na rzecz Skarbu Państwa. Właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru ma obowiązek konsultowania wszelkich prac dokonywanych przy zabytku z wojewódzkim konserwatorem zabytków, ma także obowiązek znosić kontrole, które wojewódzki konserwator zabytków może zlecić w celu weryfikacji stanu zabytku i wywiązywania się osoby za niego odpowiedzialnej z obowiązków na niej ciążących, przede wszystkim obowiązku opieki. Zabytku ruchomego nie wpisuje się do rejestru, jeśli został on wpisany do inwentarza muzeum albo na Listę Skarbów Dziedzictwa.

IV. Pojazd zabytkowy – przesłanka wpisu do wojewódzkiej ewidencji zabytków

Wpis do wojewódzkiej ewidencji zabytków (oraz skreślenie z niej) jest czynnością materialno-techniczną[33]. Karta ewidencyjna zabytku ruchomego może zostać włączona do wojewódzkiej ewidencji zabytków na wniosek właściciela zabytku lub za jego zgodą. Przesłanką włączenia danego obiektu do ewidencji zabytków jest spełnianie przez niego warunków do ujęcia go w niej[34], czyli zabytkowy charakter. W przypadku pojazdów istotne jest zachowanie znacznej ilości oryginalnych części. Na stronach internetowych wielu wojewódzkich urzędów ochrony zabytków znajdują się informacje, jakie dokładnie kryteria powinien spełniać pojazd, aby został wpisany do ewidencji zabytków (wiek, procentowa wartość zachowanych części, istotność z punktu widzenia historii lub nauki itp.)[35]. Urzędy konserwatorskie przy ocenie pojazdów wpisywanych do ewidencji zabytków biorą pod uwagę także kryteria oceny wartości zabytkowej obiektu techniki, opracowane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa[36]. Karty ewidencyjne zawierają szereg informacji dotyczących stanu zachowania, historii prac,

32 Ustawa z 25.05.2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury (Dz.U. z 2019 r. poz. 1591).

33 Wyrok NSA z 2.07.2024 r. (II OSK 1743/23), LEX nr 3755111.

34 Postanowienie NSA z 14.09.2012 r. (II OSK 1950/12), LEX nr 1413428.

35 M. Chowaniak, B. Goraj, *Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu, Pojazdy zabytkowe. Informacje dotyczące zasad, kryteriów i procedury oceny pojazdów zabytkowych*, https://poznan.wuoz.gov.pl/pojazdy-zabytkowe (dostęp: 24.08.2025 r.); Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków, *Zmiana kryterium w kwalifikacji…*; Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Kielcach, *Pojazdy zabytkowe i kolekcjonerskie*, https://www.wuoz.kielce.pl/p,79,pojazdy-zabytkowe-i-kolekcjonerskie (dostęp: 24.08.2025 r.); Biuletyn Informacji Publicznej – Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Lublinie, *Rejestracja pojazdów zabytkowych*, https://bipwuozlublin.nv.pl/m,40,rejestracja-pojazdow-zabytkowych.html (dostęp: 24.08.2025 r.).

36 Narodowy Instytut Dziedzictwa w Warszawie, *Cel i zakres ewidencji zabytków techniki*, Warszawa 2011, https://konserwator.nid.pl/media/registration_rule/obiekty-techniki-cel-i-zakres ewidencji_67febf8d0f028e0e07aeff1f573b22be.docx (dostęp: 24.08.2025 r.).

określenia cech zabytkowych obiektu wpisanego do ewidencji[37]. W przypadku zabytkowych pojazdów są to karty ewidencyjne ruchomych zabytków techniki[38].

W doktrynie widoczny jest spór, czy wpis zabytku nieruchomego do ewidencji stanowi nienazwaną formę ochrony zabytków oraz czy rodzi skutki prawne w postaci nakładania obowiązków na właścicieli zabytków nieruchomych wpisanych do ewidencji[39]. W przypadku zabytków ruchomych wpisanych do ewidencji nie powstaje tego rodzaju wątpliwość, ponieważ w polskim porządku prawnym nie obowiązują przepisy, które mogłyby ją zrodzić. Ewidencja zabytków w odniesieniu do zabytków ruchomych to wyłącznie zbiór kart informacyjnych, którego główną funkcją jest gromadzenie i utrwalenie faktów o zabytkach[40].

Należy zaznaczyć, że w obecnym stanie prawnym zarówno wpis pojazdu do rejestru zabytków, jak i do ewidencji zabytków daje takie same prawa właścicielom pojazdów (zwolnienia podatkowe, udogodnienia rejestracyjne, zwolnienie z corocznego badania technicznego), natomiast nakłada na nich różne obowiązki. Między innymi wszelkie prace prowadzone przy zabytku rejestrowym wymagają zgody konserwatora zabytków, z kolei przy zabytku wpisanym do ewidencji nie ma takiego wymogu. Ustawodawca powinien pochylić się nad tym zagadnieniem, praktyka pokazuje bowiem, że takie ukształtowanie przepisów wpływa na nieproporcjonalny rozrost ewidencji w stosunku do rejestru. Jak zaznacza K. Łopatecki, w województwie podlaskim do rejestru wpisanych „jest zaledwie 5 pojazdów, co stanowi 0,32% analogicznych obiektów ewidencyjnych"[41].

V. Pojazd zabytkowy – przesłanka wpisu do inwentarza muzealiów

Podobnie jak w przypadku wpisu do rejestru lub ewidencji zabytków, dla wpisu do inwentarza muzeum kluczowe jest zrozumienie, jaki przedmiot podlega wskazanej procedurze. Muzealiami są rzeczy ruchome i nieruchomości stanowiące własność muzeum lub w przypadku muzeum nieposiadającego osobowości prawnej – własność

37 Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 26.05.2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. z 2021 r. poz. 56).

38 J. Szałygin, *Rejestr i ewidencja zabytków nieruchomych oraz ruchomych w działaniach Narodowego Instytutu Dziedzictwa*, „Ochrona Zabytków" 2012/1–2, s. 132–133.

39 M. Drela, *Reforma ewidencji zabytków z perspektywy funkcjonalnej i systemowej*, „Studia Erasmiana Wratislaviensia = Wrocławskie Studia Erazmiańskie: zeszyt naukowy studentów, doktorantów i pracowników Uniwersytetu Wrocławskiego" 2024/18, s. 318–333; A. Michalak, *Gminna ewidencja zabytków jako forma ochrony konserwatorskiej zabytków nieruchomych*, „Przegląd Legislacyjny" 2018/4(106), s. 39–66; A. Jakubowski, *Skutki prawne wpisu do gminnej ewidencji zabytków*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego" 2022/1, s. 74–97; A. Jakubowski, *Co dalej z gminną ewidencją zabytków? Stan po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 11 maja 2023 roku (sygn. P 12/18)*, „Ochrona Zabytków" 2023/2, s. 35–47; K. Zalasińska, *Ustawa o ochronie…*, s. 76–78.

40 D. Gabler, *Karta ewidencyjna zabytku – aspekty prawne*, „Archeologia Polski" 2012, t. 57, z. 1–2, s. 293–294.

41 K. Łopatecki, *Wartościowanie zabytków…*, s. 733.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.06.6

podmiotu, który utworzył muzeum, i wpisane do inwentarza muzealiów[42]. Taka treść przywołanej definicji została wprowadzona na mocy nowelizacji ustawy o muzeach z 2007 r.[43], wcześniej definicja muzealiów nie zawierała kryterium tytułu prawnego do rzeczy. „Muzeum jest właścicielem obiektów, gdy w sposób prawidłowy (niewadliwy, ważny) przeniesiono na niego prawo własności"[44]. Zgodnie z klasyfikacją dokonaną przez A. Barbasiewicza muzea mogą nabyć obiekty na własność na podstawie: 1) umowy sprzedaży; 2) umowy darowizny; 3) w drodze spadkobrania lub zapisu (zwykłego lub windykacyjnego); 4) umowy zamiany; 5) na drodze zasiedzenia i innych instytucji dawności; 6) przekazania obiektu z majątku Skarbu Państwa (w tym w szczególności obiekty odkryte, znalezione, znajdujące się w dyspozycji Skarbu Państwa w wyniku postępowań egzekucyjnych lub zabezpieczających, przepadku mienia, niepodjętych depozytów, konfiskaty mienia); 7) wyroku sądu o przepadku mienia bezpośrednio na rzecz muzeum; 8) orzeczenia o nacjonalizacji na rzecz muzeum[45]. Prawo własności muzeum w stosunku do obiektów wpisanych do inwentarza jest objęte domniemaniem prawnym wzruszalnym[46]. Jak zaznacza P. Gwoździewicz-Matan, kryterium własności odróżnia muzealia od innych obiektów będących częścią zbiorów muzealnych[47].

W tym miejscu należy zaznaczyć, że muzea dzielą się na publiczne (które z kolei dzielą się na państwowe i samorządowe) oraz prywatne. Jest to istotne ze względu na fakt, że osobowość prawną posiadają wyłącznie muzea publiczne. Wynika z tego zatem, że muzealiami muzeów prywatnych mogą być wyłącznie obiekty stanowiące własność podmiotu, który utworzył muzeum.

W doktrynie rysuje się spór, czy wszystkie muzealia muszą być zabytkami[48]. Z jednej strony konstatacja taka płynie z ukształtowania treści rozporządzenia z 2004 r. w sprawie zakresu, form i sposobu ewidencjonowania zabytków w muzeach[49]. Z drugiej jednak strony przywołać należy rozporządzenie z 2017 r. w sprawie pozwoleń na czasowy wywóz za granicę muzealiów, które nie stanowią zabytków oraz są wpisane do

42 Ustawa z 21.11.1996 r. o muzeach (Dz.U. z 2022 r. poz. 385), dalej: u.m.

43 Ustawa z 29.06.2007 r. o zmianie ustawy o muzeach (Dz.U. z 2007 r. nr 136 poz. 956).

44 P. Gwoździewicz-Matan, *Własność muzealiów* (w:) *Umowa użyczenia muzealium w prawie prywatnym*, red. P. Gwoździewicz-Matan, Warszawa 2015, LEX/el.

45 A. Barbasiewicz, *Art. 21* (w:) *Ustawa o muzeach. Komentarz*, red. A. Barbasiewicz, LEX/el.

46 P. Antoniak, *Art. 21* (w:) *Ustawa o muzeach. Komentarz*, red. P. Antoniak, Warszawa 2012, LEX/el.

47 P. Gwoździewicz-Matan, *Własność muzealiów…*

48 W. Kowalski, K. Zalasińska, *Prawo ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce – próba oceny i wnioski* (w:) *System ochrony zabytków w Polsce – analiza, diagnoza, propozycje*, red. B. Szmygin, Lublin–Warszawa 2011, s. 22–23; A. Jagielska-Burduk, D. Markowski, *Wybrane zagadnienia dotyczące sposobów nabywania własności dzieł sztuki i zabytków przez muzea*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Zabytkoznawstwo i Konserwatorstwo" 2013, t. 44, s. 531–545; K. Zeidler, M. Węgrzak, A. Guss, *Karnoprawna ochrona dziedzictwa kultury* (w:) *Ochrona dóbr kultury w sytuacjach kryzysowych i konfliktach zbrojnych*, red. K. Góralczyk, M. Szuniewicz-Stępień, Gdynia 2022, t. 1, s. 195; K. Zalasińska, *Misja muzealna jako zadanie publiczne* (w:) *Muzea publiczne. Studium administracyjnoprawne*, red. K. Zalasińska, Warszawa 2013, LEX/el.

49 Rozporządzenie Ministra Kultury z 30.08.2004 r. w sprawie zakresu, form i sposobu ewidencjonowania zabytków w muzeach (Dz.U. z 2004 r. nr 202 poz. 2073).

DOI: 10.54383/0031-0344.2026.06.6

inwentarza muzealiów w muzeach będących instytucjami kultury[50]. Niejednoznaczność definicji muzealium wpływa także na rozumienie definicji pojazdu zabytkowego. Jeśli przyjmiemy, że muzealium może być obiekt współczesny niebędący zabytkiem, wpisany do inwentarza muzeum, zgodnie z u.p.r.d. może on zostać zarejestrowany jako pojazd zabytkowy, mimo że nie spełnia kryteriów zabytkowości wynikających z u.o.z.o.z.

Muzeum ma obowiązek pozyskiwania muzealiów zgodnych ze swoim celem działalności. W wielu muzeach celem tym nie jest zbieranie obiektów o charakterze zabytkowym, czego przykładem mogą być muzea sztuki współczesnej, które prowadzą inwentarze muzealiów, ale inwentarze te (wcale albo prawie wcale) nie zawierają obiektów zabytkowych.

Mając powyższe argumenty na względzie, należy uznać, że nie wszystkie muzealia muszą być zabytkami.

VI. Własność w definicji muzealium – orzecznictwo sądów administracyjnych

Kwestia, do której sądy odnosiły się szczególnie często, to element własności występujący w definicji muzealiów. Co do zasady, sądy odmawiały rejestracji pojazdów zabytkowych, do których podmiot założycielski muzeum niemającego osobowości prawnej nie miał pełnego prawa własności. Zdaniem sądów fakt, że w art. 21 u.m. nie wskazano *expressis verbis* współwłasności, oznacza jej wykluczenie jako wystarczającej do wypełnienia definicji muzealium, a nawet więcej – zdaniem sądów jest to zaniechanie wskazania możliwości występowania współwłasności w sposób celowy poprzez użycie zwrotu „właściciel", a nie „właściciele". Ponadto, zdaniem sądów, współwłasność nie pozwalałaby muzeom na wypełnianie ich zadań względem obiektu wpisanego do inwentarza[51]. Takie rozumienie własności nie jest zgodne z rozumieniem cywilistycznym, gdzie współwłasność jest traktowana jako szczególna forma własności, niezależnie od wartości udziałów poszczególnych właścicieli[52]. Z tego punktu widzenia więc sformułowanie użyte w ustawie nie wyklucza współwłasności[53]. Argumentację taką

50 Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 16.08.2017 r. w sprawie pozwoleń na czasowy wywóz za granicę muzealiów, które nie stanowią zabytków oraz są wpisane do inwentarza muzealiów w muzeach będących instytucjami kultury (Dz.U. z 2017 r. poz. 1693).

51 Wyrok WSA w Warszawie z 11.12.2024 r. (VIII SA/Wa 750/24), LEX nr 3846577; wyrok WSA w Bydgoszczy z 31.01.2023 r. (II SA/Bd 1023/22), LEX nr 3642129; wyrok WSA w Szczecinie z 4.11.2021 r. (II SA/Sz 747/21), LEX nr 3291723; wyrok WSA w Gliwicach z 19.01.2021 r. (II SA/Gl 1096/20), LEX nr 3166818; wyrok WSA w Gliwicach z 10.01.2020 r. (II SA/Gl 1298/19), LEX nr 2770106.

52 A. Karnicka-Kawczyńska, J. Kawczyński, *Uwagi ogólne* (w:) *Współwłasność jako szczególna forma własności. Problematyka i wzory pism*, red. A. Karnicka-Kawczyńska, J. Kawczyński, Warszawa 2004, LEX/el.

53 A. Barbasiewicz, *Art. 21…*

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.06.6

przyjął WSA w Gliwicach w wyroku z dnia 21.11.2019 r.[54], która jednak nie obroniła się przed NSA. Wyrok śląskiego sądu został uchylony w dniu 22.03.2024 r.[55]

Konieczność, aby muzeum było wyłącznym właścicielem przedmiotu wpisanego do jego inwentarza, podkreślił także Departament Dziedzictwa Kulturowego Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego[56].

VII. Organy administracji dokonujące rejestracji pojazdów zabytkowych a badanie zasadności wpisu pojazdu do inwentarza muzealiów

Sądy administracyjne we wskazanych sprawach często powoływały się na to, że w u.p.r.d. oraz aktach wykonawczych do niej normodawca zawarł nakaz dla organu prowadzącego postępowanie rejestrowe weryfikowania danych zawartych w dokumentacji przedkładanej przez stronę, a w razie konieczności przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego dotyczącego własności pojazdu i jego cech identyfikacyjnych[57]. „[O]rgan rejestrujący przy rejestracji pojazdów zabytkowych na podstawie dokumentu potwierdzającego wpis do inwentarza muzealiów musi wziąć pod uwagę m.in. okoliczność, czy w danym pojeździe nie zostały dokonane zmiany naruszające autentyczność tego pojazdu jako pojazdu zabytkowego. Zmiana paliwa z benzynowego (olejowego) na gazowy jest ingerencją w ustrój techniczny pojazdu"[58]. Należy zaznaczyć, że nie ma przeszkód, aby taki pojazd został pozyskany na własność przez muzeum, jeśli jest to zgodne z celem i zakresem jego działalności, a następnie wpisany do inwentarza.

Zmiany naruszające autentyczność to tylko jedna z przesłanek mogących wskazywać na brak zabytkowości pojazdu. Należy stwierdzić, że organ rejestrujący pojazd, jako organ niewyspecjalizowany w waloryzacji obiektów zabytkowych, nie ma możliwości w sposób prawidłowy jej dokonać, a wpisy do rejestru zabytków, ewidencji zabytków albo inwentarza muzeum dokonywane są przez ekspertów. Trudne do zaakceptowania byłoby dopuszczenie do kwestionowania przez organ rejestrujący decyzji lub czynności dokonanej przez konserwatora zabytków w odniesieniu do oceny zaistnienia faktu zabytkowości dobra. Z kolei wskazanie w art. 2 pkt 39 u.p.r.d. tych trzech przesłanek na równi świadczy o tym, że żadna z nich nie powinna podlegać weryfikacji pod kątem cech dobra, a jedynie aspektów formalnych (czy wpis został dokonany poprawnie, czy dane dobro w świetle u.m. stanowi muzealium, a nie czy ma ono wartość zabytkową i czy jest dostatecznie autentyczne).

54 Wyrok WSA w Gliwicach z 21.11.2019 r. (II SA/Gl 1269/19), LEX nr 2761437.

55 Wyrok NSA z 22.03.2024 r. (I OSK 1171/20), LEX nr 3824766.

56 Wyrok WSA w Bydgoszczy z 31.01.2023 r. (II SA/Bd 1023/22), LEX nr 3642129.

57 Wyrok WSA w Gliwicach z 10.01.2020 r. (II SA/Gl 1298/19), LEX nr 2770106.

58 Wyrok WSA w Gliwicach z 10.01.2020 r. (II SA/Gl 1298/19), LEX nr 2770106.

DOI: 10.54383/0031-0344.2026.06.6

Sądy wnioskowały o konieczności przeprowadzenia weryfikacji cech dobra z § 1 pkt 4 załącznika nr 2 do rozporządzenia Ministra Infrastruktury[59], w którym wskazano, że organ rejestrujący w razie konieczności prowadzi postępowanie wyjaśniające, dotyczące własności pojazdu i jego cech identyfikacyjnych oraz w przypadku pojazdu zabytkowego weryfikuje dane zawarte we właściwych aktach i dokumentach. Należy jednak postawić pytanie, czym są rzeczone cechy identyfikacyjne. Czy ograniczają się one do faktów takich jak: rok produkcji, model, kolor itp., czy też do grupy tej zaliczyć można również cechy szczególne, podlegające ocenie subiektywnej? Biorąc pod uwagę, że wykładnia językowa nie daje jednoznacznej odpowiedzi, należy zastanowić się, jaki był cel szczególnego ukształtowania definicji pojazdu zabytkowego. Ponieważ odnosi się ona do statusu prawnego obiektu nadanego działaniem innego organu administracji lub innego podmiotu eksperckiego, należy sądzić, że celem ustawodawcy nie było nałożenie na organ rejestrujący obowiązku weryfikacji tego procesu pod kątem innym niż dochowania wymogów formalnych. Z drugiej jednak strony celem rejestracji pojazdu jako zabytkowego jest nadanie specjalnych przywilejów jego właścicielowi lub posiadaczowi, które są związane ze szczególną wartością takiego obiektu dla dziedzictwa techniki. Ustawodawca, przez niejednoznaczne ukształtowanie przepisów, stawia organ rejestrujący w trudnej sytuacji. Ponownie zaznaczyć trzeba, że organ ten nie jest organem powołanym do badania cech pojazdów pod kątem ich zabytkowości oraz adekwatności objęcia danego dobra ochroną prawną. Jednocześnie nie powinien dopuścić do rejestracji jako pojazdu zabytkowego takiego pojazdu, który zabytkiem w istocie nie jest.

W wyroku z dnia 26.10.2018 r. NSA zaznaczył, że postępowanie w przedmiocie rejestracji pojazdu ma charakter sformalizowany, co powoduje, że „organ dokonujący rejestracji pojazdu nie może czynić własnych ustaleń na okoliczności objęte wymaganymi dokumentami”[60]. Z kolei w wyroku z 22.03.2024 r. NSA wskazał, że „[o]rgan w postępowaniu poprzedzającym wydanie decyzji o rejestracji pojazdu zabytkowego winien więc ponad wszelką wątpliwość ustalić, że ma on taki [zabytkowy] charakter. Okoliczność ta ma charakter relewantny z punktu widzenia istoty sprawy”[61]. Widoczne jest zatem, że postępowanie w przedmiocie rejestracji pojazdu zabytkowego nie ma jednoznacznego charakteru, a przepisy nie są ukształtowane w sposób niepowodujący wątpliwości interpretacyjnych. Należy zgodzić się z tezą NSA postawioną w wyroku z 2024 r., że przy obecnym kształcie przepisów kontrola dokonywana przez organ rejestrujący jest jedynym sposobem na realizację celu normy dotyczącej rejestracji

59 Załącznik nr 2 do rozporządzenia Ministra Infrastruktury z 27.09.2003 r. w sprawie szczegółowych czynności organów w sprawach związanych z dopuszczeniem pojazdu do ruchu oraz wzorów dokumentów w tych sprawach (Dz.U. z 2019 r. poz. 2130), a następnie załącznik nr 2 do rozporządzenia Ministra Infrastruktury z 31.08.2022 r. w sprawie szczegółowych czynności organów w sprawach związanych z dopuszczeniem pojazdu do ruchu oraz wzorów dokumentów w tych sprawach (Dz.U. z 2022 r. poz. 1849).

60 Wyrok NSA z 26.10.2018 r. (I OSK 192/17), LEX nr 2583506.

61 Wyrok NSA z 22.03.2024 r. (I OSK 1171/20), LEX nr 3824766.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.06.6

pojazdu zabytkowego. Jednocześnie, ze względu na fakt, że organ rejestrujący nie jest organem eksperckim w zakresie stwierdzenia występowania zabytkowości danego dobra, należy dążyć do takiego ukształtowania przepisów, które spowodują, że postępowanie w przedmiocie rejestracji pojazdu zabytkowego nie będzie wymagać od organu rejestrującego badania tego faktu.

VIII. Podsumowanie

W polskim porządku prawnym występuje kilka kategorii pojazdów o wartości historycznej, których definicje różnią się od siebie znacząco, choć często ich desygnaty się pokrywają. W niektórych przypadkach jeden pojazd może być uznany za pojazd historyczny, zabytkowy, unikatowy oraz kolekcjonerski. Każda z tych definicji służy do innych celów (podatkowych, ubezpieczeniowych, rejestracyjnych, zwolnienia z opłat, umożliwienia wjazdu do stref zamkniętych dla innych pojazdów), a zaliczenie obiektu do danej grupy daje jego właścicielowi inne prawa i nakłada na niego inne obowiązki. Jest to skomplikowany i nieprzejrzysty system zależności, który dodatkowo komplikują trudności interpretacyjne, zauważalne szczególnie w procesie nadawania statusu pojazdu zabytkowego.

Uznanie pojazdu za zabytkowy wymaga spełnienia jednej z trzech przesłanek: wpisania go do rejestru zabytków, wojewódzkiej ewidencji zabytków lub inwentarza muzeum. Właściciel pojazdu wpisanego do rejestru zabytków ma o wiele więcej obowiązków niż właściciel pojazdu wpisanego do wojewódzkiej ewidencji zabytków, a sam status prawny wpisu do ewidencji jest w doktrynie prawa szeroko komentowany. Również przesłanka wpisu do inwentarza muzeum nie jest jednoznaczna. Obecny sposób ukształtowania definicji muzealium wskazuje na to, że nie każde muzealium musi być zabytkiem. Rodzi to bezpośrednie konsekwencje dla definicji pojazdu zabytkowego. W związku z tym, że celem rejestracji pojazdu zabytkowego jest nadanie szczególnych przywilejów jego właścicielowi, ze względu na posiadane przez pojazd cechy jako dobra o wartości zabytkowej kluczowe jest, aby rejestrowane jako pojazdy zabytkowe były te w rzeczywistości spełniające definicję z art. 3 pkt 1 u.o.z.o.z. Z tego powodu należy postulować zmianę w definicji pojazdu zabytkowego. Nie można oczywiście odmówić muzeom możliwości ubiegania się o rejestrację pojazdu wpisanego do inwentarza jako zabytkowego, szczególnie że jednocześnie nie może on być wpisany do rejestru zabytków. Zasadne wydaje się zatem uregulowanie procedury weryfikacji zasadności rejestracji pojazdu wpisanego do inwentarza muzeum jako pojazdu zabytkowego. Jej ukształtowanie i forma mogą być różne, np. może mieć postać opinii organu konserwatorskiego lub rzeczoznawcy samochodowego specjalizującego się w pojazdach zabytkowych. Choć wydaje się, że bardziej adekwatna byłaby druga ze wskazanych możliwości, ponieważ opinia taka jest podstawą do stwierdzenia

posiadania statusu pojazdu unikatowego oraz często stanowi podstawę wpisu do ewidencji zabytków. Przyjęcie takiego rozwiązania sprzyjałoby ekonomice postępowania, ponieważ to strona zainteresowana rejestracją ponosiłaby koszty wydania takiej opinii, a nie państwo, co miałoby miejsce, gdyby taką opinię wydawał organ konserwatorski. W takiej sytuacji organ rejestrujący nie mógłby badać posiadania przez dany pojazd cech zabytkowości, a jedynie stwierdzać, czy formalności zostały dopełnione w sposób poprawny.

Postulować należy również, aby ustawodawca doprecyzował, czy współwłasność przedmiotu wyklucza możliwość wpisania go do inwentarza muzeum i tym samym uznania za muzealium. Mimo wielu wątpliwości interpretacyjnych, ukształtowana obecnie linia orzecznicza wydaje się właściwa i w związku z tym należy wysunąć postulat, aby w art. 21 ust. 1 i 1a u.m. przed słowem „własność" dodano przymiotnik „wyłączną".

mgr Lena Gryz

Doktorantka w Szkole Doktorskiej Nauk Społecznych Uniwersytetu Łódzkiego, tytuł magistra prawa otrzymała w 2024 r. W 2025 r. zajęła drugie miejsce w Konkursie im. Profesora Mirosława Przybylskiego na najlepszy artykuł popularnonaukowy. W 2025 r. ukończyła z wynikiem pozytywnym kurs dla kandydatów na społecznych opiekunów zabytków. Członkini Young Professionals of European Rout of Industrial Heritage.

PhD student at the Doctoral School of Social Sciences at the University of Lodz. She received her Master's degree in Law in 2024. In 2025, she won the second place in the Professor Mirosław Przybylski Competition for the best popular science article. In 2025, she completed with a positive result a course for candidates for social guardians of historical monuments. Member of the Young Professionals of European Route of Industrial Heritage.

ORCID: 0009-0004-1827-1279.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.06.6

Abstract

Keywords: *historic monument, register of historic monuments, museum inventory, records of historic monuments, historic vehicle*

Historic vehicles in Polish law and administrative court rulings

In Polish law, there are several definitions of vehicles having a historic value, which are not entirely consistent. The definition of a historic vehicle, in particular, causes many interpretative difficulties, as the criteria comes not from its characteristics, but from its legal status. The article analyses court rulings and scholars' views on issues related to the definition of a historic vehicle and the procedure for its registration. The article concludes with proposals of legislative amendments aimed at improving the registration procedure for historic vehicles and clarifying terminological issues.

Bibliografia

1. **Antoniak Patrycja,** *Art. 21* (w:) *Ustawa o muzeach. Komentarz*, red. P. Antoniak, Warszawa 2012, LEX/el.
2. **Barbasiewicz Adam,** *Art. 21* (w:) *Ustawa o muzeach. Komentarz*, red. A. Barbasiewicz, Warszawa 2021, LEX/el.
3. Biuletyn Informacji Publicznej – Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Lublinie, Rejestracja pojazdów zabytkowych, https://bipwuozlublin.nv.pl/m,40,rejestracja-pojazdow-zabytkowych.html (dostęp: 24.08.2025 r.)
4. **Chowaniak Monika, Goraj Beata,** Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu, Pojazdy zabytkowe. Informacje dotyczące zasad, kryteriów i procedury oceny pojazdów zabytkowych, https://poznan.wuoz.gov.pl/pojazdy-zabytkowe (dostęp: 24.08.2025 r.)
5. **Drela Monika,** *Definicja zabytku nieruchomego w prawie polskim i francuskim*, „Ochrona Zabytków" 2008/1, https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.40d45a0b-aa5e-3c7e-a56e-97019782838b, s. 111–118
6. **Drela Monika,** *Reforma ewidencji zabytków z perspektywy funkcjonalnej i systemowej*, „Studia Erasmiana Wratislaviensia = Wrocławskie Studia Erazmiańskie: zeszyt naukowy studentów, doktorantów i pracowników Uniwersytetu Wrocławskiego" 2024/18, https://doi.org/10.34616/151178, s. 318–333
7. **Drela Monika,** *Zabytkowe części składowe i przynależności a przedmiot wpisu do rejestru zabytków – uwagi de lege lata i de lege ferenda*, „Roczniki Nauk Prawnych" 2017/3, t. XXVII, http://dx.doi.org/10.18290/rnp.2017.27.3-2, s. 27–46

8. **Fuglewicz Stefan,** *Dlaczego chronimy zabytki?* (w:) *Wartościowanie zabytków architektury*, red. B. Szmygin, Warszawa 2013, http://www.wam.piib.org.pl/wp-content/uploads/2015/10/publikacja-ICOMOS-wartosciowanie-zabytkow_architektury.pdf, s. 77–86
9. **Gabler Dorota,** *Karta ewidencyjna zabytku – aspekty prawne*, „Archeologia Polski" 2012, t. 57, z. 1–2, https://rcin.org.pl/Content/49571/PDF/WA308_P321_67312_Karta-ewidencyjna_I.pdf, s. 293–303
10. **Główczewska Aleksandra,** *Wpis indywidualny a wpis obszarowy do rejestru zabytków w świetle wybranych przykładów z orzecznictwa sądów administracyjnych*, „Studia Iuridica Toruniensia" 2020, t. XXVII, http:// dx.doi.org/10.12775/SIT.2020.021, s. 59–76
11. **Gwoździewicz-Matan Paulina,** *Własność muzealiów* (w:) *Umowa użyczenia muzealium w prawie prywatnym*, red. P. Gwoździewicz-Matan, Warszawa 2015, LEX/el.
12. **Jagielska-Burduk Alicja, Markowski Dariusz,** *Wybrane zagadnienia dotyczące sposobów nabywania własności dzieł sztuki i zabytków przez muzea*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Zabytkoznawstwo i Konserwatorstwo" 2013, t. 44, https://doi.org/10.12775/AUNC_ZiK.2013.022, s. 531–545
13. **Jakubowski Aleksander,** *Co dalej z gminną ewidencją zabytków? Stan po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 11 maja 2023 roku (sygn. P 12/18)*, „Ochrona Zabytków" 2023/2, https://ochronazabytkow.nid.pl/wp-content/uploads/2023/12/OZ_2-2023_A-Jakubowski.pdf, s. 35–47
14. **Jakubowski Aleksander,** *Skutki prawne wpisu do gminnej ewidencji zabytków*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego" 2022/1, https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/czasopisma/skutki-prawne-wpisu-do-gminnej-ewidencji-zabytkow-151408678, s. 74–97
15. **Karnicka-Kawczyńska Agata, Kawczyński Jarosław,** *Uwagi ogólne* (w:) *Współwłasność jako szczególna forma własności. Problematyka i wzory pism*, red. A. Karnicka-Kawczyńska, J. Kawczyński, Warszawa 2004, LEX/el.
16. **Kowalski Wojciech,** *Wartość jako kryterium kwalifikacyjne zabytku w prawie wewnętrznym i międzynarodowym* (w:) *System wartościowania dziedzictwa. Stan badań i problemy*, red. B. Szmygin, Lublin–Warszawa 2015, s. 111–136
17. **Kowalski Wojciech,** *Zabytek* (w:) *Leksykon prawa ochrony zabytków. 100 podstawowych pojęć*, red. K. Zeidler, Warszawa 2010, s. 428–431
18. **Kowalski Wojciech, Zalasińska Katarzyna,** *Prawo ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce – próba oceny i wnioski* (w:) *System ochrony zabytków w Polsce – analiza, diagnoza, propozycje*, red. B. Szmygin, Lublin–Warszawa 2011, s. 17–34
19. **Kwaśniewski Artur,** *Polskie podejście do waloru autentyzmu zabytków architektury* (w:) *Dziedzictwo architektoniczne: rekonstrukcje i badania obiektów zabytkowych*, red. E. Łużyniecka, Wrocław 2017, https://bibliotekanauki.pl/chapters/2206502.pdf, s. 6–22

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.06.6

20. **Łopatecki Karol,** *Wartościowanie zabytków na przykładzie środków transportu. Z badań nad problematyką włączania pojazdów do wojewódzkiej ewidencji zabytków*, „Miscellanea Historico-Iuridica" 2024, t. 23, z. 1, http://hdl.handle.net/11320/17884, s. 728–751
21. Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków, Zmiana kryterium w kwalifikacji pojazdów do wojewódzkiej ewidencji zabytków, https://mwkz.pl/zabytki/pojazdy-zabytkowe (dostęp: 17.08.2025 r.)
22. **Mazurek Anna,** *Ochrona zabytkowych pojazdów w polskim systemie prawnym*, „Ochrona Zabytków" 2021/1, https://ochronazabytkow.nid.pl/wp-content/uploads/2021/12/OZ_1-2021_A-Mazurek.pdf, s. 217–238
23. **Michalak Anna,** *Gminna ewidencja zabytków jako forma ochrony konserwatorskiej zabytków nieruchomych*, „Przegląd Legislacyjny" 2018/4(106), https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/czasopisma/gminna-ewidencja-zabytkow-jako-forma-ochrony-konserwatorskiej-151341762, s. 39–66
24. **Molski Piotr,** *Funkcja – atrybutem wartości i ochrony zabytku* (w:) *Wartość funkcji w obiektach zabytkowych*, red. B. Szmygin, Warszawa 2014, s. 189–194
25. **Murzyn Michał,** *Subiektywizm i obiektywizm aksjologiczny podstawą rozdzielenia zadań w systemie ochrony zabytków i zarządzaniu dziedzictwem kulturowym* (w:) *Wartość funkcji w obiektach zabytkowych*, red. B. Szmygin, Warszawa 2014, s. 195–203
26. Narodowy Instytut Dziedzictwa w Warszawie, *Cel i zakres ewidencji zabytków techniki*, Warszawa 2011, https://konserwator.nid.pl/media/registration_rule/obiekty-techniki-cel-i-zakres ewidencji_67febf8d0f028e0e07aeff1f573b22be.docx (dostęp: 24.08.2025 r.)
27. Stowarzyszenie Prawników Rynku Motoryzacji, Samochody kolekcjonerskie bez akcyzy, https://sprm.org.pl/aktualnosci/podatki/samochody-kolekcjonerskie-bez-akcyzy/ (dostęp: 24.08.2025 r.)
28. **Szałygin Jerzy,** *Rejestr i ewidencja zabytków nieruchomych oraz ruchomych w działaniach Narodowego Instytutu Dziedzictwa*, „Ochrona Zabytków" 2012/1–2, s. 117–158
29. **Szmygin Bogusław,** *Współczesne rozumienie ochrony zabytków – dlaczego i jak chronić zabytki?* (w:) *Polski Komitet Narodowy ICOMOS – 50 lat w służbie ochrony zabytków*, red. K. Pałubska, Warszawa 2015, s. 111–122
30. **Witwicki Michał Tadeusz,** *Kryteria oceny wartości zabytkowej obiektów architektury jako podstawa wpisu do rejestru zabytków*, „Ochrona Zabytków" 2007/1, https://yadda.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.6e7b633e-2288-30a6-abc6-17650e50bfdd, s. 79–98
31. Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Kielcach, *Pojazdy zabytkowe i kolekcjonerskie*, https://www.wuoz.kielce.pl/p,79,pojazdy-zabytkowe-i-kolekcjonerskie (dostęp: 24.08.2025 r.)
32. **Zalasińska Katarzyna,** *Misja muzealna jako zadanie publiczne* (w:) *Muzea publiczne. Studium administracyjnoprawne*, red. K. Zalasińska, Warszawa 2013, LEX/el.
33. **Zalasińska Katarzyna,** *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz*, Warszawa 2020

34. **Zalasińska Katarzyna, Brudnicki Jacek,** *Rejestr zabytków – postępowanie w przedmiocie wpisu do rejestru i skutki objęcia ochroną prawną* (w:) *Ochrona zabytków – aspekty materialnoprawne i procesowe*, red. K. Zalasińska, Warszawa 2021, https://ksap.gov.pl/ksap/sites/default/files/publikacje/ochrona_zabytkow_-_aspekty_materialnoprawne_i_procesowe.pdf, s. 6–25
35. **Zalasińska Katarzyna,** Narodowy Instytut Dziedzictwa, *Przedmiot ochrony zabytków – definicja prawna*, https://samorzad.nid.pl/baza_wiedzy/1282/ (dostęp: 24.08.2025 r.)
36. **Zalasińska Katarzyna, Zeidler Kamil,** *Problematyka wartościowania jako podstawy rozstrzygnięć wojewódzkiego konserwatora zabytków* (w:) *Wartościowanie w ochronie i konserwacji zabytków*, red. B. Szmygin, Warszawa–Lublin 2012, s. 243–248
37. **Zeidler Kamil, Węgrzak Małgorzata, Guss Aleksandra,** *Karnoprawna ochrona dziedzictwa kultury* (w:) *Ochrona dóbr kultury w sytuacjach kryzysowych i konfliktach zbrojnych*, red. K. Góralczyk, M. Szuniewicz-Stępień, Gdynia 2022, t. 1, https://willadecjusza.pl/images/upload/PUBLIKACJE%20EOG/e-monografia_T1_fin.pdf, s. 181–198
38. **Zeidler Kamil, Węgrzak Małgorzata,** *Zagadnienia ogólne* (w:) *Ochrona dóbr kultury w sytuacjach kryzysowych i konfliktach zbrojnych*, red. K. Góralczyk, M. Szuniewicz-Stępień, Gdynia 2022, t. 1, https://willadecjusza.pl/images/upload/PUBLIKACJE%20EOG/e-monografia_T1_fin.pdf, s. 45–66

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.06.6